

Logisztika és gazdasági reformok

Logistics and economic reforms

PARÓCZAI Péter¹, Prof Dr. ILLÉS Béla²

¹ NOVAREG Consulting Kft.

9723 Gyöngyösfalu, Kossuth utca 26. Tel.: 06 20 243 80 86, E-mail: idparoczai@pete@gmail.com

² Miskolci Egyetem, Logisztikai Intézet

3515 Miskolc-Egyetemváros, Tel.: 06 46 565-111/17-37, E-mail: atilless@uni-miskolc.hu

Abstract

Reviewing the development of the economy over the last 60 years, it can be stated that the role of constantly evolving logistics has always been decisive in the life of the world economy. In this article, we discuss the relationship between scientific paradigm shifts, social reforms, and ever-evolving logistics, and the influential role of this relationship in the development of the economy and society. For the period under review, the authors make findings for the development of the future through the relationship between globalized logistics and the global economy.

Keywords: logistics, economy, reforms

Kivonat

Áttekintve a gazdaság utóbbi 60 éves fejlődését, megállapítható, hogy a folyton fejlődő logisztika szerepe mindig meghatározó volt a világgazdaság életében. A cikkben kitérünk a tudományos paradigmaváltások, a társadalmi reformok és a folyton fejlődő logisztika kapcsolatrendszerére, valamint ennek a kapcsolatrendszernek befolyásoló szerepére a gazdaság és a társadalom fejlődésében. A vizsgált időszakra vonatkozóan a szerzők megállapításokat tesznek, a jövő fejlesztésére a világméretűvé nőtt logisztika és a világméretű gazdaság kapcsolatán keresztül.

Kulcsszavak: logisztikai, gazdaság, reformok

Elsősorban arról a rendszerről írunk, amely létrehozta a globális termelési szisztémákat, majd dióhéjban a rendszer felépítését és az abban kialakult logisztikai viszony-rendszert modellezzük. Végül következtetésképpen, elsősorban Közép- Kelet Európai szemmel, néhány gondolatot osztunk meg a logisztika jövőjével kapcsolatban.

1. AZ ELMÚLT IDŐK, NAPJAINKIG

1.1. „A vegyes gazdasági rend kiépülése” a nyugati világban

A nyugat, a háború után kiépítette az ún. vegyes gazdasági rendszert. Ebben fennmaradtak a versenyközpontú piaci mechanizmus mikro ökonómiai játékszabályai, de a kapitalista gazdaságot rendszerszerű állami intervenciók segítségével humanizálták. Az állam egy társadalmi tényezőt épített be a nemzetgazdaságba, amikor - nagy sikerrel - gondoskodott a szociális állam megszervezéséről. A vegyes gazdasági rendszer megalapozásához a legjelentősebb hozzájárulás John Maynard Keynes „A foglalkoztatottság, a kamat és a pénz általános elmélete” című könyve volt. Álláspontja szerint a kapitalista piacgazdasági rendszer természetéből adódóan labilis, mivel nem működnek benne az olyan automatikus mechanizmusok, amelyek teljes foglalkoztatottság esetén létrehoznák a termelés és a fogyasztás egyensúlyát. (Herman van der Wee, 1986) Ez az alap. Ebben a keretben kellett az államoknak irányító-, korrekciós- és ösztönzési tényezőkkel elérnie azt, hogy a mikro szintű döntések megfeleljenek azon makro ökonómiai céloknak, mint a foglalkoztatottság, árszint, társadalmi jólét és a fizetési mérleg egyensúly. A vegyes gazdasági rend, amely sokféle elméleti összetevőből, társadalmi együttgondolkodásból és egyeztetésből fejlődött ki, az 1970-es évekre már határozott intézményi és eszmei struktúrát vett fel. [1]

1.2. A túlélő vegyes gazdasági rend

A '70-es évek végére azonban a sokféle érdekviszony és az intézményi rendszerek egyensúlya felbomlott. A „vegyes gazdasági rendszer” lényegében átalakult. Ezt követően már nem a piac „láthatatlan keze” hozta (hozza) létre automatizmusként a fejlődő egyensúlyt, hanem hatalmas érdekképviselők (multinacionalizálódott vállalatok, -önkormányzatok, -államok, -államközösségek,- szakszervezetek, -politikai csoportosodások és a pénztőke összes válfaja...) tartják be a borulékony stillhalte-egyezményeket, amelyek gyakran jelentősen eltérnek a hagyományos piaci egyensúlytól (Herman van der Wee, 1986). A vegyes gazdasági renden való túllépés mindmáig azt jelenti, hogy

- egyrészt, az újfajta gyötrelmes és küzdelmes egyezkedéseket türelmesen el kell viselni úgy, mint hogy ezek, a komplexitás háborúmentes kezelésének alapjai,
- másrészt, a demokratizált oktatási rendszer és a teljes körű kommunikációs hálózat emancipatórikus fejlődése révén a társadalomnak értenie kell az újfajta döntések kezelését, sőt részt kell vállalniuk az azzal járó felelőségek fájdalmas viselésében és
- harmadrészt a gazdaság szereplőinek biztosítaniuk kell a gazdaság növekedéséhez szükséges társadalmi feltételeket: a jólétet, a fejlődés háttérét képező oktatást, valamint tudományos készenlétet és mindezek szervezethez szükséges permanens intézményesülést.

1.3. Új évezred, új világrend

Egyszerűen mondva a nyugati rendszer-keretek kibővülnek a keletiekkel, és a társadalmi felfogások ellentételei akadályozzák az egyébként is bonyolult intézményi egyeztetések hatékonyabbá tételét. Még egyszerűbben mondva a globalizmus szemlélete és gyakorlati megvalósulása végképpen előre tört, ez biztosítja a világgazdaság stabilitásának háttérét, de az érdekek polarizációja a lehetőségekhez képest csak parciális eredményeket szül.

2. A LOGISZTIKA, MINT INNOVÁCIÓS RENDSZERKÉPZŐ ELEM

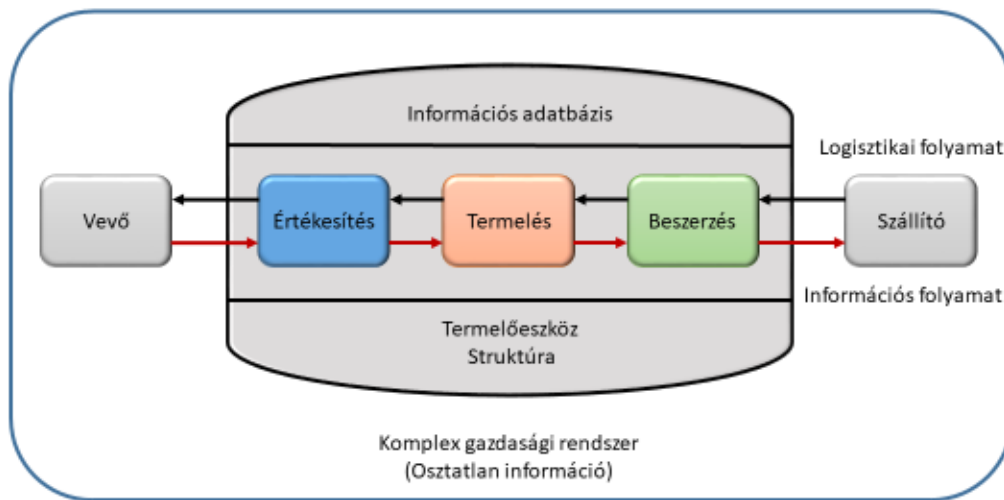
Ha röviden átvizsgáljuk a multinacionális rendszert, akkor látható, hogy ez a fogalom kvázi a transznacionális vállalatok összességét foglalja keretbe, ahol erősek a preferenciák, a célok, határozottak a megvalósításhoz kötött döntések és a cselekvések tere determinált. Ebből adódik, hogy a logisztika, mint egy, a főfolyamatot kiszolgáló rendszer, különleges pozíciót lát el a vállalati struktúrában. Egyrészt tökéletesen érti a vállalat működését, másrészt átfogóan átlátja annak környezetét, így a technológiai és informatikai alkalmazkodó képessége a globalizáció meghatározó elemévé vált. Ezek következménye a logisztika és a globalizáció fejlődésének egymásra hatása és annak dinamikus innovációja új reményeket gerjeszt egyrészt a világgazdaság új lehetőségeinek feltárására, másrészt a szervezethez való jobbítására. Ma ennek a gondolatnak, illetve példának a kiaknázása a tudomány új irányait szabhatja meg. [2]

2.1. Az „oszthatatlan információ” vállalati haszna

Ha áttekintjük a modern globalizmust, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy a tárgyköre a tömegtermelés, a tömegfogyasztás és a szabadidő eltöltés. Ha ezen a piacon akar befektetni valaki, akkor természetessé válik, hogy kilép az erőforrások elosztásának egyensúly elméleti zónájából. Miért van így és miért érdekes ez?

Azzal tisztában vagyunk, hogy a gazdaságban a „kísérleti terek” építéséhez jelzéseket, egyszerűbben, információt kell szerezni (Kutatás, tervezés...). Természetes, hogy az információk gyűjtése vállalatokat érinti, elképesztő forgalom bonyolódik a piacon is. Így maga az információ is áruvá válik, hasonlóan más termékekhez.

Az információ azonban csak korlátozott mértékben lehet áru. Ebben az esetben, ugyanis nem érvényes az a feltevés, hogy a szabad piac az erőforrások hatékony elosztásához vezet. Ha más nem is, de az információnak legalább két jellemzője van, amely megakadályozza, hogy teljes mértékben azonosítsuk az elvont, általános egyensúlyi modelljeinkben szereplő termékek valamelyikével: 1. definíció szerint, oszthatatlan felhasználása során. 2. definíció szerint, nagyon nehezen kisajátítható. Ami az első pontot illeti, például egy gyártási eljárásról szóló információ nem veszi figyelembe a termelés méreteit. Minthogy az információ költsége csak magától az információtól és nem annak felhasználásától függ, egy nagy termelőnek kifizetőbb egy nagy információnak megvétele, mint egy kistermelőnek” (K. J. Arrow, 1979) Ez a globalizmus kiinduló tétele. (1. ábra) Mindezekből következik, hogy a globális struktúrák felépítése rendkívüli tőkeallokációt igényel. Ez azt jelenti, hogy a globalizáció a nagyon gazdag alanyok alárendeltségében működik. [3]

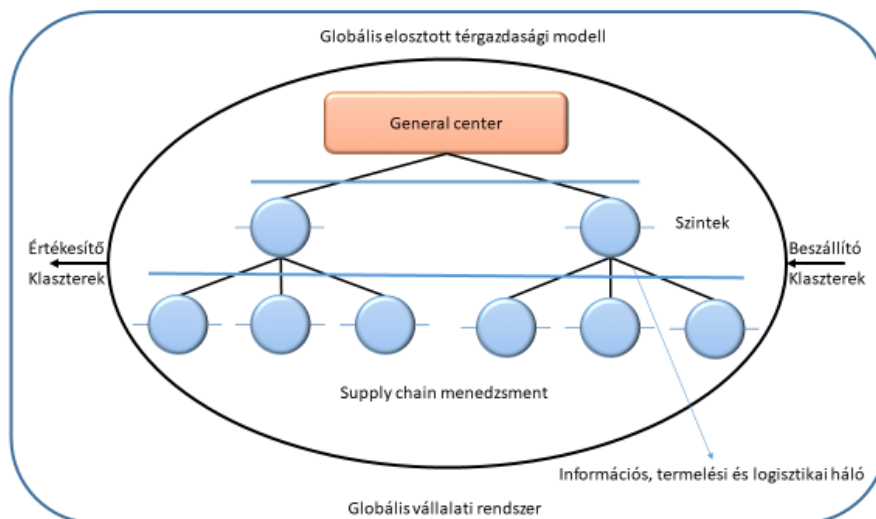

1. ábra. A gyár, mint termék

2.2. Globális vállalati rendszer kialakulása

A XX. század végén és a XXI. század elején a nagyjából száz évig uralkodó GYÁR fogalom átalakul. Mindenek előtt az államok jelentős mértékben kiválnak, kiesnek a globális vállalati körből. (Részvételük nem jelentős) Az információ elmélet és az információ technológia fejlődése segítségével a már meglévő gyáróriásokban létrejön egy olyan tudás- és modellezési készség, amely lehetővé teszi a gyár komplex értéklánc alapú termelésének és az ahhoz tartozó üzleti hatékonyságnak a modellezését. Ebben a modellben az értéklánc résztvevőkre bontásával, meghatározhatóvá válnak azon értéklánc elemek, amelyeket a gyáron belül nem lehet gazdaságosan gyártani. Mivel világméretű ár-, költség-, minőség- és idő verseny van, célszerűnek látszik e résztvevők kiszervezése olyan lokációba (beszállítók felé), ahol a résztvevő költség jóval alacsonyabb, mintha azt a gyáron belül készítették volna. [4]

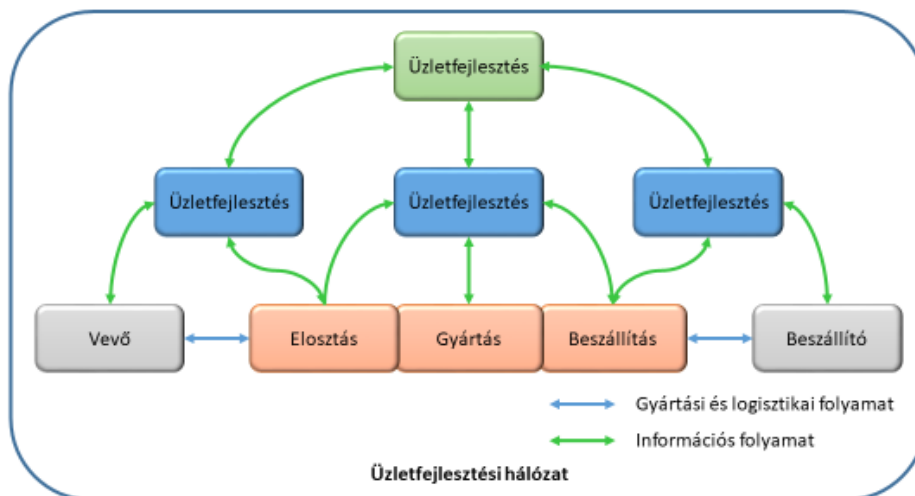
A Postfordizmus felépítette az új típusú tömegtermelés modelljét, sőt tesztelhetette is, hiszen jól működött. A kísérletek kiérlelték az új célt, az az rámutattak arra a folyamatkombinációs lehetőségekre, melyek a termelés ésszerű diverzitása révén maximálni képesek a kibocsátást. Ez eldöntötte az új termelési struktúrát, amire ráépült az irányítási struktúra. Mindennek megvalósulását a modellezéshez, a rendszerműködéshez és a döntések meghozatalához szükséges információk gyűjtésének és feldolgozásának rendszere támogatja. A globális rendszer fejlődése hatalmas lendületet adott a tudomány különböző ágainak. Például: Informatika, számítástechnikai rendszerek, információs technológia, tér, minőség, gyártástechnológia... összefüggésében létrejött: a logisztika. A logisztika szervezettsége, technológiai érettsége és a többszintű harmonizációs tevékenysége, minden más irányú vállalati teljességre nézve példaértékű. (Néhány példa: a gazdaság különböző területei, a közigazgatás és a reál-tér gazdaság...) (2. ábra) [5]

2. ábra. Globális logisztika: Supply chain menedzsment

2.3. Üzletfejlesztés: Szervezetek foglalkoztatása, hálózati körülmények között

Mint korábban megállapítottuk, a piaci labilitásban működő gazdasági- társadalmi- és környezeti rendszerben, stabilitásánál fogva, kiemelkedő rendszer alkotóelem a logisztika. Ennek feltételezhetően az az oka, hogy a világgazdaság legstabilabb szereplői maguk a transznacionális vállalatok. Tulajdonságaiknál fogva a leghatékonyabb reál-térgazdaság szervezők és irányítók, ahol is a logisztika, mind gyakorlati, mind tudományos alapon, élenjáró példaként és szervező erőként hasznosul.

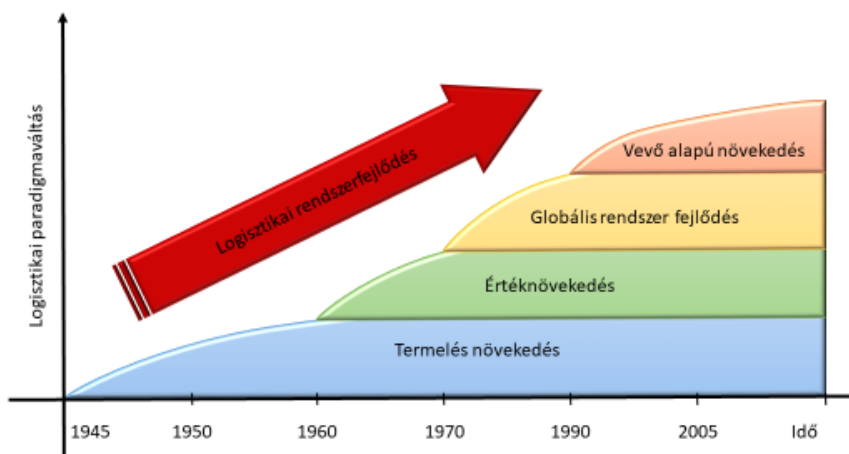

3. ábra. Üzletfejlesztés hálózati feltételek szerint

Úgy látszik, hogy a logisztika, szervezeti adottságainál fogva, jelentős szemléletváltást hajt végre. Ennek lényege, hogy az erőforrások irányításáról azok integrációjára, a cselekvés alapú vezetésről pedig a reagálás alapú vezetés felé tolódik el. Nagy valószínűséggel ez azt is jelenti, hogy egyre erősebb teret nyer az üzletfejlesztés alapú integráció, a háttérben álló digitalizációval. (3. ábra)

2.4. A logisztika fejlődésének főbb állomásai

Egy általánosított gondolatmenetet vázoltunk a 4. ábrán. Az úgy nevezett paradigmaváltások, lényegében a feltételezhető irányváltásokat jelzik, sok tekintettel az emlékezésekre és az élményekre hagyatkozva jelöljük meg kezdeti időpontjukat és tartalmukat. A fejlődés egyértelműen jelzi, hogy a logisztikai számtalan más tudomány integrátoraként, kiemelve ezen belül is az információtechnológiát, jó irányban hat a világ fejlődésére és az adottságainál fogva politikamentes struktúrái elősegítik a globalizmussal járó folytonos feszültségek oldását.

4. ábra. A logisztikai fejlődés

3. KÖVETKEZTETÉSEK: ÚJ VILÁGMÉRETŰ NEHÉZSÉGEK ÉS KIBONTAKOZÁSI LEHETŐSÉGEK

Jóval közelebb menve a valós logisztikai világhoz, három tényező mentén fejtünk ki gondolatokat. Ezek mögött azok a megfontolások állnak, hogy a világ előtt változatlanul léteznek azok a feladatok, amelyeket már a múlt század 1970-es éveiben láttunk. Nevezetesen, hogy a világ összes országa számára lehetőséget kell nyújtani arra, hogy felemelkedjen a komplex, posztindusztriális civilizáció szintjére. Az elmúlt ötven év alatt óriási a fejlődés, de megnyugtató eredmény nincs. Sőt ahová eljutott a világ a jövő kilátásai még bonyolultabbnak tűnnek és a helyzet még súlyosabb, mert megjelentek olyan negatív externáliák, mint a korona vírus, vagy mélyült a tudás-nemtudás és a gazdag-szegény szindróma. És most már elkerülhetetlenül szembe kell nézni a fenntarthatóság kérdésével is.

3.1. Aktuális problémák: a koronavírus

Nemcsak a gazdaságra van hatással a vírus; az egész társadalom érintett, ami drámai változásokhoz vezetett a vállalkozások és a fogyasztók viselkedésében. A világot behálózó ellátási láncoknak, amelyek az elmúlt évtizedekben magas szintű stabilitást és rugalmasságot mutattak, számos zavaró tényezővel kell most szembenézniük. A világjárvány a lánc teljes egészét hátrányosan érintette mind a gyártási, mind a logisztikai folyamatok vonatkozásában, valamint a kereslet jelentős elmozdulásával. A világjárvány rámutatott arra, hogy az ellátási láncok alkalmazkodóképességének fokozása érdekében három kulcsfontosságú területet kell szem előtt tartani: kockázat és rugalmasság, globális átláthatóság, valamint gyors reagálás és döntés. [6] A zavarok: relocáció; reverse engineering; bomló supply menedzsment; konténerhiány; Big Data adatok használhatatlanok; tervezési zavarok; pénz értéktelenedés; szoftver alkalmatlanság; készletek növekedése, stb.

3.2. Alkalmazott rendszer logisztika

Az oszthatatlan információ és annak felbontása alapján kidolgozott hálózatok tették lehetővé, hogy komplex rendszerek kezelését matematikai eszközökkel vagy tapasztalati modellek segítségével alkalmazzuk gazdasági rendszer fejlesztésre. Magának a logisztikának az ilyen típusú alkalmazása egyre gyakrabban felmerül, vagy felismerésre kerül. Maga J. B. Arrow már a Stockholmi beszédében (1973) szóvá teszi az információ rendszerszerű tömegének sokcélú alkalmazási lehetőségét.

Magának a logisztikai rendszer tulajdonságnak specifikumai szintén új alkalmazások felfedezésére nyújthatnak lehetőséget. Ennek bizonyítására jelenleg folynak kísérletek.

Ezek a kezdeményezések hozzájárulhatnak a logisztikai rendszerek biztonságosabb működéséhez és más üzleti rendszerek kidolgozásához, támogatásához.

3.3. Logisztikai rendszerek a biztonságért (Rövid ellátási láncok)

A rövid ellátási láncok számos változata létezik, s úgy tűnik csak a kreatitásunk (fogyasztók és termelők kreativitása) szab határt a lánc rövidítésének módszereire. Sokoldalú pozitív hatásai (gazdasági, társadalmi, kulturális, környezeti) miatt méltán vált a vidéki helyi gazdaságfejlesztés talán legdivatosabb eszközévé. A helyi erőforrások helyi multiplikálásának lehetősége a vidéki térségek fejlődésének egyik fontos eleme. [7]

IRODALMI HIVATKOZÁSOK

- [1] Herman van der Wee A lefékezett jólét Közgazdasági Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1986.
- [2] Paróczai P. A multinacionális nagyvállalati rendszer irányítástechnikai megoldásai, BGF Tudományos Évkönyv Budapesti Gazdasági Főiskola, 2004.(53-62.)
- [3] Arrow K. J. Egyensúly és Döntés Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 1979.
- [4] Józsa V. A vállalati beágyazódás útjai Magyarországon Dialóg Campus Kiadó Budapest 2019.
- [5] Frisch R.(1974): Kvantitatív és dinamikus közgazdaságtan. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1974.
- [6] Cselényi J.- Illés B. Logisztikai Rendszerek I. Miskolci Egyetemi Kiadó Miskolc, 2006.
- [7] PÓLA P. Rövid élelmiszerláncokkal a vidék fejlesztéséért. Súly Szemle 2. pp. 81-91.